

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.12.2014 № 1528)

Ефективна ЕКОНОМІКА

Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет

№ 6, 2013 [Назад](#) [Головна](#)

УДК 338.46

О. С. Щегович,

доктор економічних наук, доцент, завідувач кафедри інноваційного менеджменту і управління бізнес-процесами Криворізького національного університету, м. Кривий Ріг

В. П. Хорольський,

доктор технічних наук, професор, професор кафедри інноваційного менеджменту і управління бізнес-процесами Криворізького національного університету, м. Кривий Ріг

О. В. Хорольська,

здобувач наукового ступеня кандидата економічних наук Криворізького національного університету

СТРАТЕГІЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ З ГІРНИЧО-МЕТАЛУРГІЙНИМ КЛАСТЕРОМ

O. S. Schekovych,

Doctor of Economics, Associate Professor, Head of Innovation Management and Business Process Management Department, Kryvyi Rih National University, Kryvyi Rih

V. P. Khorolsky,

Doctor of Technical Science, Professor, Professor of Innovation Management and Business Process Management Department, Kryvyi Rih National University, Kryvyi Rih

O. V. Khorol's'ka,

Applicant candidate degree in economics, Kryvyi Rih National University

STRATEGY OF INNOVATION DEVELOPMENT OF MINING AND METAL CLUSTER REGION

Досліджено теоретичні, методологічні і практичні аспекти соціально-економічного розвитку та зростання регіону на інноваційних принципах з врахуванням специфічних особливостей його території, господарського комплексу, соціальної і екологічної сфер. Методологію інноваційного та соціально-економічного розвитку регіону розроблено для Дніпропетровської області, яка вносить значний вклад у ВВП України, має специфіку експортно-сировинного напрямку і базується на роботі потужного гірничо-металургійного комплексу з такими центрами, як місто Кривий Ріг, місто Орджонікідзе, місто Марганець, місто Дніпропетровськ, міста Дніпродзержинськ, Нікополь, Павлоград, Жовті Води. Визначено специфіку Дніпропетровської області як об'єкта стратегічного управління інноваційним та соціально-економічним розвитком.

З використанням трьох сценаріїв соціально-економічного розвитку, розроблених авторами статті, одержана експертним шляхом структура валового регіонального продукту Дніпропетровської області за видами економічної діяльності на 2013-2025 рр. В якості сценаріїв виділені: інерційний - 1; індустриально-сировинний - 2; інноваційно-сировинний - 3. Найбільш оригінальним сценарієм є інноваційний, який створює інноваційний прорив і нову парадигму розвитку Дніпропетровської області від гірничо-металургійного сировинного додатку до стійкого макрорегіону з оновленою ефективною економікою, високою якістю життя та включеного у світовий процес розділення праці.

Theoretical, methodological and practical aspects of socio-economic development and growth in the region on innovative principles are studied. Specific characteristics of its territory, commercial complex, social and environmental spheres are taken into account. The methodology of innovation and socio-economic development is designed for Dnipropetrovs'k region, which makes a significant contribution to the GDP of Ukraine, has export-specific direction and is based on the work of powerful mining and metallurgical industries of such centers as the city of Kryvyi Rih, the city of Ordzhonikidze, the city of Marganets, the city of Dnipropetrovs'k; such cities as Nikopol, Pavlograd, Zhovti Vody. The specificity of Dnipropetrovs'k region as an object of strategic management of innovation and socio-economic development is defined.

The authors developed the structure of GRP of Dnipropetrovs'k Oblast of economic activity in the years 2013-2025 through experiment, using three scenarios of socio-economic development. The following scenarios are identified: inertial - 1, industrial and raw - 2; innovative raw - 3. The most innovative is the original script that creates breakthrough and a new paradigm of Dnipropetrovs'k region from mining and metallurgical raw appendage to a stable macro-economy with updated effective, high quality life and being included in the global division of labor process.

Ключові слова: *регіон, стратегія, гірничо-металургійний кластер, інновації, інвестиції.*

Keywords: *region, strategy, mining and metal cluster, innovation, investment.*

Постановка проблеми. Інноваційний розвиток регіону в післякризовий період пов'язаний в першу чергу з модернізацією його господарського комплексу, підвищенням ефективності управління, соціально-економічним розвитком з боку регіональної та місцевої влади. Від вибору стратегії інноваційного розвитку, методів прогнозування залежить ефективність рішень, які приймаються на регіональному і місцевому рівнях щодо розвитку того чи іншого промислового кластеру, розташованого на їх території та динаміки соціально-економічного розвитку територіальних утворень з техногенними явищами та забрудненнями. Для управління

інноваційним розвитком таких регіонів, наприклад, гірничо-металургійним кластером потрібні: оперативна, достовірна інформація про його соціально-економічний стан, комплексна методика оцінки інноваційного розвитку території, соціально-економічного положення регіону в умовах техногенних явищ і забруднень, та суб'єктів господарювання, що працюють на території міста або регіону [8].

Для рішення перерахованих проблем необхідно дослідити теоретичні, методологічні і практичні аспекти соціально-економічного розвитку та зростання регіону на інноваційних принципах з врахуванням специфічних особливостей його території, господарського комплексу, соціальної і екологічної сфер. Методологію інноваційного та соціально-економічного розвитку регіону будемо розробляти для Дніпропетровської області, яка вносить значний вклад у ВВП України, має специфіку експортно-сировинного напрямку і базується на роботі потужного гірничо-металургійного комплексу з такими центрами, як місто Кривий Ріг, місто Орджонікідзе, місто Марганець, місто Дніпропетровськ, міста Дніпродзержинськ, Нікополь, Павлоград, Жовті Води. Специфіка Дніпропетровської області як об'єкту стратегічного управління інноваційним та соціально-економічним розвитком полягає в наступному:

- висока інтенсивність природних ресурсів (залізних, марганцевих, уранових, титанових, гнієвих родовищ, водних, земельних тощо);
- потужний гірничо-металургійний комплекс;
- потужна енергетична промисловість;
- розміщення на території регіону великих промислових підприємств з високими технологіями (аерокосмічна галузь), сільське машинобудування;
- високий освітній і кадровий потенціал;
- наявність широкомасштабних інноваційних проектів;
- наявність унікальних стратегічних підприємств і об'єктів інвестування;
- експортно-орієнтований напрямок розвитку економіки регіону;
- гостра проблема відтоку кваліфікованих кадрів;
- великий культурний потенціал, багата цікава історія, культура, традиції області (Дніпро, пам'ятники скіфів, козацької доби, велика кількість вузів, наукових установ, сучасна архітектура тощо);

- необхідність створення підвищеного екологічного контролю, в зв'язку з наявністю проблем з питною водою та техногенними проблемами Криворіжжя, Верхньодніпровська, Павлограда, Орджонікідзе, Дніпродзержинська, Марганцю та інших міст;

- розвиток сільського господарства на індустріальній інноваційній основі в умовах змін екологічного середовища;
- складна ситуація в екологічному середовищі та охороні здоров'я;
- складна ситуація з охороною праці в регіоні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теорія зростання була досліджена в працях А. Сміта [1], потім одержала розвиток в моделях побудованих і удосконалених Док. Хиксом, Р. Харродом, С. Домаром, А. Льюїсоном, Р. Солоу, Е. Денісоном [3]. Виконаний відомими західними економістами аналіз змін в економіці високорозвинутих держав в період 1880-2000 років дозволив розрахувати темп росту, оцінити збільшення основного капіталу і зростання праці, виявити сильний кореляційний зв'язок між темпом технічного прогресу і швидкістю інвестування [6].

Формулювання цілей статті. Для індустріально-аграрного регіону потрібно створити свою методологію інноваційного розвитку, а недостатність вивчення проблеми прогнозування, стратегічного управління соціально-економічним розвитком регіону при переході на інноваційну модель обумовило актуальність наукової статті, її мети та практичну значимість. Метою статті є удосконалення теоретичних і методологічних основ інноваційного розвитку регіону з потужним гірничо-металургійним кластером в якому постійно зростає компонента експортно-сировинного напрямку і за рахунок якої будуть зростати інші промислові, сільськогосподарські кластери регіону.

Викладення основного матеріалу. Якщо розглянути процес розвитку як рівнозначний доступ до технологічних інновацій, то прискорення процесу інвестицій стає головним фактором у конкурентній боротьбі за збільшення продуктивності праці.

Основні положення теорії зростання економіки дозволяють сформулювати наступні ключові принципи розвитку регіону з гірничо-металургійним кластером на його території:

- при розробці інноваційних рішень необхідний комплексний розвиток сукупності набору "факторів продуктивності" економіки території міст регіону з гірничо-металургійним кластером;

- при реалізації великих інвестиційних проектів розвитку кластеру необхідно відповідний узгоджений розвиток людського капіталу;
- при опануванні інновацій необхідно максимально скоротити час впровадження, випереджаючи можливих конкурентів.

У зв'язку з цим, елементами комплексної інноваційної системи є:

- націленість на індикатори якості життя і корпоративної соціальної відповідальності;
- національно-значимі освітні кластери (створення стратегічного активу – інтелектуального капіталу, який відповідає вимогам розвитку кластеру);
- система законів, норм і положень, які підтримують рух технологій на територіях з техногенними явищами і високим забрудненням;
- інноваційні підприємства, які обслуговують підприємства гірничо-металургійного кластеру;
- розвинута комунікаційна інфраструктура;
- доступ до специфічних джерел знань і компетенцій виробництва продукції на великих глибинах і в умовах техногенних утворень, збагачення руд, флотажії руд, техногенних наслідків забруднення суміжних територій;

- ринкові умови, які спонукають до інвестиційно-інноваційного розвитку гірничо-металургійного кластеру і міста та регіону в цілому.

Одним із суттєвих аспектів науково-технічного прогресу є інформаційна і комунікативна революція. Технологічні інновації в інформації та телекомунікаціях привели до пошуку нових знань в процесах комплексної розробки родовищ, ресурсозбереження, створення нових компетенцій щодо управління містом, який знаходиться на території зі значною техногенною та антропогенною сферами розвитку. При цьому фундаментом суспільного розвитку в таких складних умовах є не геополітика і не технології – він може спиратись лише на енергію та ініціативу людей, які проживають на цій території.

Будь-якій організаційній території – регіону, місту, промислового кластеру, які хочуть закріпити свій інноваційний потенціал, необхідно вкласти відповідні ресурси, щоб сформувати і підтримувати узгоджено функціонуючі елементи інноваційної системи, які включають:

- нарощення знань про процес інновацій і доступ до нових знань через власні дослідження і глобальні інформаційні мережі;
- оптимізацію організаційних, управлінських і виробничих зв'язків;
- освітні і соціально-медичні комунікації на території з техногенними і забрудненими чинниками;
- суспільне і міжнародне співробітництво.

Таким чином, для умов розвитку гірничо-металургійного кластеру і міста потрібно розробити інновації з метою модернізації підприємств, що функціонують в умовах техногенної діяльності і високої концентрації забруднень, необхідно побудувати економічні пріоритети розвитку території регіону (міста) до 2030 року. Особливу увагу необхідно звернути на інституціональні інновації в сфері державного регулювання процесів, коли в якості цілей слід визначити зменшення рівня забруднення, витрат на створення нових бізнесів, розробки технологій, покращення якості життя і медичного обслуговування та захисту людей, які проживають і працюють в зоні техногенних явищ.

Економічна модель економічного зростання міста з гірничо-металургійним кластером в умовах техногенних явищ і високих забруднень територій може бути записана у вигляді наступної залежності:

$$Y = F(K, L, T_{\text{зал}}, R, h, Z_{\text{яж}}) \quad (1)$$

де **K** – сукупний виробничий капітал; **L** – сукупні виробничі затрати праці; **T_{зал}** – затрати на захист міста від техногенних катастроф; **R** – сукупний інтелектуальний капітал; **h** – сукупні затрати інтелектуальної праці; **Z_{яж}** – затрати на підтримання якості життя населення.

З моделі витікає: необхідно створити свій стратегічний підхід та стратегічну парадигму як розвивати територію, місто, промисловість в умовах невизначеності щодо впливу техногенних явищ, значного забруднення, впливу на життя людей і працівників підприємств гірничо-металургійного кластеру.

Стратегічне мислення реалізується через стратегічне управління за рахунок комплексу дій, направлених на досягнення економічним кластером і містом поточних і довгострокових цілей. В цьому випадку в якості типових стратегій виділяють стратегії: зростання, стабілізації та економіки [4].

Стратегія зростання орієнтована на збільшення валового продукту кластера та великого промислового центра (промисловість міста складає 9% від ВВП країни), чисельності трудових ресурсів, об'ємів виробництва продукції і надання послуг. Поняття зростання включає в себе внутрішні і зовнішні елементи. Зовнішнє зростання виникає за рахунок створення нових публічних акціонерних товариств (ПАТ), нових секторів бізнесу. Внутрішнє зростання реалізується через нарощення діючих можливостей, стійкості підприємств і збільшення їх масштабів діяльності. Стратегія стабілізації представляється обмеженням масштабів виробництва, орієнтацію на якісний розвиток бізнесу, перерозподіл внутрішніх ресурсів, підвищенням ефективності діючих гірничодобувних та металургійних підприємств кластеру.

Стратегія економії орієнтована на скорочення масштабів економічної активності, ліквідацію окремих неефективних або надлишкових секторів підприємства, зменшення чисельності активного трудового населення. Сутність обраної стратегії проявляється в орієнтації на визначені види діяльності (виробництва сировини для металургійних заводів та виробництва металопродукції та продукції машинобудування, яка обслуговує гірничо-металургійний кластер), виконання великих інвестиційних проектів захисту навколишнього середовища, охорони здоров'я, удосконалення інфраструктури, підтримання і розвиток людського капіталу, взаємозв'язок з іншими регіонами. Особливо важливим є розвиток конкретних ключових переваг, які підсилюють роль даного кластеру в Україні і світі, тобто в національному і світовому суспільстві, роблять його привабливим для бізнесу.

Глобальна стратегія розвитку до 2030 року розглядає економіку кластера і міста як єдиний організаційно-економічний комплекс, в якому підприємства і організації пов'язані єдиними ресурсами території, енергозабезпеченням, трудовим забезпеченням, комплексним впливом на середовище життя людей, в тому числі проживання на техногенній території. Причому локальні дії будь-якого великого підприємства ГМК або великої організації завжди проявляються в результатах функціонування інших. Успіх і ефективність обраної стратегії пов'язані з рядом кваліфіковано використаних аспектів.

Виділимо наступні етапи розробки стратегії гірничо-металургійного кластеру:

1. Діагностика ситуацій;
2. Формування цілей;
3. Розробка варіантів для елементів стратегії з аналізом наслідків у процесі реалізації елементів стратегії;
4. Аналіз наслідків реалізації стратегії;
5. Оцінка визначеності і повноти аналізу;
6. Визначення ризиків і погроз, розробка можливих компенсаційних заходів, щодо впливу забруднення і техногенності на територію міста.
7. Усвідомлення потреби в реалізації стратегії і розробка адміністративного механізму реалізації стратегії.

Інвестиції в людський капітал – необхідна умова для стійкого розвитку України до 2030 року [8]. Кожна із розвинутих Європейських держав у післякризовий період 2008-2010 років повільно, але свідомо почала нарощувати витрати на фундаментальну науку, бажає забезпечити себе доступною якісною освітою для усіх шарів населення, розширює систему професійної освіти, підвищує рівень інформатизації освіти, збільшує фінансування культури.

Ключові напрямки розвитку людського науково-освітнього потенціалу: освіта, наука, медицина, культура, спорт.

Ознаками високого науково-освітнього потенціалу будемо вважати: відсутність бідності, високий технологічний рівень медичних послуг, реалізація здорового образу життя, соціальну захищеність, високий рівень корпоративної відповідальності з боку топ-менеджерів підприємств кластеру, територіальна постійність.

В кінцевому розрахунку, якість життя людей є метою економіки. В той же час людина – це основний ресурс економіки. Вона створює засоби виробництва, інфраструктуру, предмети споживання і знання, організує економічні процеси [8].

Роль великого промислового регіону (міста) і його промислового кластеру в економіці держави визначається великим числом факторів, у тому числі публічно-правовим утворенням, що визначає інтереси населення, яке проживає на території з техногенними чинниками і розміщених господарюючих суб'єктів. Такі міста, як Кривий Ріг, Дніпропетровськ, Дніпродзержинськ несуть корпоративну відповідальність і за загальнодержавні інтереси, так як їх вклад у ВВП держави складає 12-15%.

В той же час з розвитком сучасних комунікаційних технологій і загальною глобалізацією світового простору стає доречним розповсюджений підхід, побудований на зменшенні значимості географічних агломерацій і відстані, одночасно у спеціалістів закріплюється думка про роль промислових утворень – кластерів, які суттєво впливають на розвиток промислового комплексу України та його соціуму [5].

Потенціальна можливість промислового кластеру (0,1 ВВП) як економічної одиниці визначається географічним положенням, рівнем економічного розвитку і стабільністю соціально-політичної ситуації, розвитком інфраструктури і якістю людського капіталу, регіональною політикою і масштабів ринків збуту.

Оскільки промисловий кластер – це слабо структурована економічна система з великим числом внутрішніх і зовнішніх зв'язків, то результат впливу на елементи функціонування кластера не завжди є очевидним. Специфічна характеристика гірничо-металургійного кластера: висока щільність і складна структура населення; високий рівень освіти населення; розвинутий промисловий потенціал і кваліфіковані трудові ресурси; конкуренція робочого класу і технічної інтелігенції, складне технологічне навколишнє середовище, духовна відповідальність людей за свій край, природу тощо. Центром гірничо-металургійного кластеру є місто Кривий Ріг, на території якого проживає 660 тис. людей, з яких більше 80 тис. працює на підприємствах гірничо-металургійного комплексу: ПАТ "Арселор Міттал Кривий Ріг" (32000 осіб); ПАТ "ПівніЗК" (7775 осіб); ПАТ "ПівдЗК" (8429 осіб); ПАТ "ІнЗК" (6792 осіб); ПАТ "ЦГЗК" (5968 осіб); ПАТ "Суха Балка" (3272 осіб); ПАТ "КЗРК" (9417 осіб), та на інших підприємствах ПАТ "ПВП "Кривбасвиробхпром", рудоремонтних заводах, підприємствах малого та середнього бізнесу, які надають послуги і виконують роботи за схемою аутсорсингу працює більше 10 тис. працівників [5].

В Кривому Розі створений Національний університет, в якому до 2020 року буде навчатись близько 30 тис. студентів, аспірантів, докторантів. Відомо, що на практиці науково-технічна функція реалізується академічною, вузівською, галузевою і заводською наукою.

Таким чином, гірничо-металургійний кластер з містом утворюють інтелектуальний центр видобутку на великих глибинах руди її переробку в продукцію з доданою вартістю – металургійне виробництво і машинобудування.

Стає очевидним, що стратегія розвитку великого міста, яке функціонує на території 60-70 км інтенсивного гірничо-збагачувального виробництва з великим техногенним навантаженням на територію і металургійним комплексом іноземної транснаціональної компанії "АрселорМіттал" – це першочергова орієнтація на оновлення економіки, співробітництво влади і підприємства, розвиток інтелектуального, культурного і фізичного потенціалу населення. По визначенню авторів колективної праці [3] метою регіональної політики є компроміс між економічною ефективністю і соціальною справедливістю. В цьому випадку значна роль відведена державному управлінню. З одного боку всі сторони є учасниками розробки стратегічних рішень, а з іншого боку – виконання функцій арбітра і стимулятора взаємодії

підприємницьких і суспільних груп.

У дослідженому контексті стає важливим питанням пріоритету і визначення стратегічних напрямків розвитку міста і гірничо-металургійного кластеру, основних цілей використання ресурсів: підвищення конкурентоспроможності (в основі цього підходу лежить теорія конкурентоспроможності Портера) [2] або корисність для населення. З точки зору пріоритетів і цільових установок ці підходи принципово відрізняються.

З урахуванням динаміки подій за минулі 20 років в економіці України, основною задачею органів управління міста і регіону до 2030 року в сфері промислової політики буде створення економічних умов, які будуть спонукати до збереження і створення умов для стійкої динаміки зростання. Для цього необхідно: підвищити інноваційну складову розвитку на кожному із підприємств ГМК, підтримка процесу їх корпоратизації, виведення збиткових (підприємств машинобудування) шляхом використання технологій антикризового управління на рентабельний рівень роботи, ефективне використання технологій ресурсозбереження з метою переробки техногенних родовищ для будівельної галузі, запуск фабрики огрудування КГЗКОР; запрошення великих інвесторів для переробки за допомогою високих технологій техногенних запасів окисленої руди та інших продуктів збагачення та металургії (скандію, марганцю, магнію тощо).

Елементи, які створюють промислову політику: розробка цілей розвитку; прогноз розвитку індустріального комплексу підприємств, пов'язаного з гірничо-металургійним комплексом (ПАТ «Марганцевий ГЗК», ПАТ «Феросплавний завод» м Нікополь тощо); планування розвитку інфраструктури; тарифна політика; розвиток державно-приватного партнерства; моніторинг індустріально-інфраструктурного комплексу.

Важливе значення має політика обласної та міської адміністрації по відношенню до розвитку стратегічних функцій міста та Криворіжжя, тобто конкретних галузей промисловості, сфер економічної діяльності, які орієнтовані на внутрішній український і міжнародний рівень і характеризують роль регіону у територіальному розподілі праці в українській економіці і світовому господарстві.

Принципово важливим стає виокремлення пріоритетності стратегічних напрямків розвитку, визначення основного потоку затрат ресурсів: на зовнішній обмін, (економічну експансію і експорт) або на внутрішню економіку міста та кластеру (місцевий і український ринок).

XXI сторіччя характеризується прискоренням змін, пріоритет великих підприємств змінюється орієнтацією на приватні акціонерні товариства (ПрАТ) в машинобудуванні, обслуговуванні гірничо-збагачувальних і металургійних заводів зі складними технологічними процесами; змінюються вимоги до точності контролю техногенного середовища; зменшується енергоємність і матеріалоємність технологій. Бізнес стає мережевим і набуває планетарного розподілу, інформаційні і комунікаційні технології дозволяють простим способом проводити переговори між виробниками і споживачами продукції. За останні десять років в регіоні проводяться заочні роботи з удосконалення інфраструктури, як середовища народження і розвитку ефективного бізнесу; якісно змінюється енергозабезпечення, логістика, транспорт, інформація і зв'язок. З кінця дев'яностих років змінилася концепція розвитку Дніпропетровської області. Якщо до цього управління концентрувалось на зростанні валового реального продукту, темпах зростання виробництва, то сьогодні важливим є пріоритет, що реалізується у вигляді управління підприємницькою активністю, досягненням високих стандартів життя та корпоративною відповідальністю. Інструментом управління стає набір інституціональних засобів, які доповнюються проектним розвитком.

Нижче наведено показники, які використовуються при оцінці діяльності гірничо-металургійного кластеру:

1. Оцінка узагальненого показника "вартості життя" на основі приватних показників соціального розвитку:

- забезпеченість населення житлом;
- забезпечення лікарями і середнім медичним персоналом;
- охоплення дітей дошкільними закладами, %;
- друга зміна в школах, %;
- роздрібна торгівля на душу населення, тис. грн.;
- об'єм платних послуг населення в середньому на 2 мешканця, тис. грн.;
- забезпеченість населення телефонним зв'язком, од. на 100 сімей тощо.

2. Оцінка на основі індексних показників макроекономічних тенденцій:

- тенденції розвитку промислової та економічної кон'юнктури на основі показників зміни виробництва продукції, попиту на неї, фінансового стану галузей промисловості;

- диспропорції розвитку виробничо-транспортно-енергетичного комплексу, галузей кінцевого і проміжного попиту;

- тренди розвитку інвестиційної і ділової активності;

- тенденції формування і використання фінансових ресурсів.

3. Оцінка перспективності наявних виробництв опирається на класифікаційні групи:

- високотехнологічні виробництва (аерокосмічна промисловість, комп'ютерна і телекомунікаційне обладнання, точне приладобудування);
- підвищена технологічність (електротехнічне машинобудування, виробництво транспортних засобів, хімічне машинобудування, станкобудівництво, виробництво гірничих машин і систем автоматичного управління);

- середня технологічність (металургія, металообробка, ремонт і обслуговування високотехнологічного обладнання);

- низька технологічність (деревообробка, легка і харчова промисловість);

4. Оцінка "фактичного кінцевого споживання на душу населення":

- рівень безробіття, %;
- співвідношення грошового доходу і прожиткового мінімуму, %;
- індекс споживчих цін, %;
- питома частка збиткових підприємств, %;
- ВВП на душу населення, тис. грн.;
- фактичне кінцеве споживання на душу населення, тис. грн.;

5. Оцінка інтегральних показників ефективності соціально-економічного розвитку через розрахунок сукупності приватних показників, що характеризують динаміку протікання локальних процесів всередині кластеру (регіону);

6. Оцінка на основі показників звітності:

- територія (тенденції і можливості використання природних ресурсів, існуючі і потенційні екологічні проблеми);
- рівень життя населення і стан розвитку соціальної сфери регіону (рівень життя, добробут, соціальна сфера);
- регіональний бюджет і грошово-кредитна сфера (забезпеченість кластеру (регіону) фінансовими засобами, тенденції і економічний потенціал кластеру (регіону);

- рівень економічного розвитку і економічний потенціал кластеру (регіону);

- експортно-імпорتنний потенціал.

7. Рейтингові оцінки інвестиційної привабливості (регіону) кластеру "регіональна ефективність":

- абсолютні і відносні індикатори економічного потенціалу кластеру (характеристики, виробничо-ресурсний потенціал і стану виробничої і соціальної інфраструктур);

- показники доходів і споживання населення матеріальних благ і послуг (рівень і якість життя населення);

- показники розвитку нових форм економічних відносин (розвиток ринкових економічних відношень і ринкової інфраструктури, структурна перебудова економіки і формування її соціальної орієнтації);

- показники економічної безпеки кластеру (регіону) (захищеність від соціальних і міжнаціональних конфліктів, криміногенного, екологічного і інших факторів ризику).

8. Оцінка ефективності використання елементів соціально-економічного потенціалу:

- по видам ресурсів (трудовий, матеріально-технічний, природно-ресурсний);

- щодо призначення ресурсів (виробничі, невиробничі).

Спираючись на значення "потенціал" як "можливості", оцінку ефективності використання комплексного соціально-економічного потенціалу гірничо-металургійного кластера (регіону) можна представити у вигляді співвідношення, де в чисельнику знаходиться результат від використання потенціалу, а в знаменнику – затрати, які потрібні для цього.

$$\text{Ефективність} = \frac{\text{результат}}{\text{витрати}}$$

Конкретними показниками економіки кластеру можуть бути:

1. Оцінка життєзабезпечення населення (по міжнародним параметрам та індикаторам).

2. Оцінка рівня добробуту кластеру (по аналогії з методикою Всесвітнього банку), по розміру ВВП на душу населення, по величині виробничих ресурсів, по величині природних ресурсів, по величині людських ресурсів.

3. Оцінка відтворення відтворювального процесу (прямі інвестиції в економіку кластера з врахуванням необхідного об'єму для відтворення).

4. Оцінка можливості створювати умови для стійкого розвитку кластеру.

5. Оцінка ресурсної ефективності визначається як відношення одержаного результуючого продукту до використаного ресурсу. В залежності від цілей аналізу показник розраховують в натуральному або вартісному виразі. З метою розділення оцінки ефективності виробництва та інфраструктури, розділяють показники ресурсної ефективності на дві складові: споживання у виробничому процесі та втрата ресурсу у інфраструктурних мережах. Абсолютні показники ресурсоємності можна використовувати для планування споживання, проектних розрахунків і порівняльного аналізу.

Висновки. З використанням трьох сценаріїв соціально-економічного розвитку, розроблених авторами статті, одержана експертним шляхом структура валового регіонального продукту Дніпропетровської області за видами економічної діяльності на 2013-2025 рр. В якості сценаріїв виділені: інерційний - 1; індустриально-сировинний - 2; інноваційно-сировинний - 3. Найбільш оригінальним сценарієм є інноваційний, який створює інноваційний прорив і нову парадигму розвитку Дніпропетровської області від гірничо-металургійного сировинного приладу до стійкого макрорегіону з оновленою ефективною економікою, високою якістю життя та включеного у світовий процес розділення праці. Основний акцент буде зроблено на інвестиції в технології аерокосмічної галузі, енерго- і ресурсозбереження, електро- і лазерну металургію, технології бездоменного виробництва сталі, новітні технології в сфері агропромислового комплексу і будівництва, доведення інфраструктури транспорту і зв'язку, якості життя, охорони здоров'я та довкілля до рівня світових стандартів.

Список використаних джерел.

- Solow R.M. A Contribution to the Theory of Economic Growth // Quarterly Journal of Economics, 1956, vol. 70, № 1. P. 65-94.
- Грант Р.М. Современный стратегический анализ. 5-е изд. / Пер. с англ. под ред. В.Н. Фунтова – СПб.: Питер, 2005. – 560 с.
- Иновационное развитие: экономика, интеллектуальные ресурсы, управление знаниями / Под ред. Б.З. Мильнера. – М.: ИНФРА – М, 2010. – 634 с.
- Мартиненко М.М., Игнат'ева И.А. Стратегичний менеджмент: Підручник. – К.: Каравела, 2006. – 320 с.
- Сборник: Технично-економические показатели горнодобывающих предприятий Украины в 2009-2010 гг. Кривой Рог: ГП «НИГРИ», 2011- 305 с.
- Хей Д., Моррис Д. Теория организации промышленности: В 2т. / Пер. с англ. под ред. А.Г. Слуцкого. СПб: Экономическая школа, 1999. Т 1 384 с; Т 2 592 с.
- Хорольский В.П., Хорольская Е.В., Кадацкая С.И. Прогнозирование социальной ответственности менеджмента в период переходной экономики //Актуальні проблеми духовності: Збірник наукових матеріалів. Випуск 1 К.; Кривий Ріг; 1997. – С 151-156.
- Хорольський В.П., Цуркан М.Л. Управління персоналом корпоративних підприємств гірничо-металургійного комплексу. В.П. Хорольський, М.Л. Цуркан// Під редак. В.П. Хорольського. – Дніпропетровськ: «Наука і освіта», 2008 – 339 с.

References.

- Solow R.M. A Contribution to the Theory of Economic Growth // Quarterly Journal of Economics, 1956, vol. 70, № 1. R. 65-94.
- Grant R.M. Sovremennyi strategicheskii analiz. 5-e izd. / Per. s angl. pod red. V.N. Funtova – SPb.: Piter, 2005. – 560 s.
- Innovacionnoe razvitiye: ekonomika, intellektual'nye resursy, upravleniye znaniyami / Pod red. B.Z. Mil'nera. – M.: INFRA – M, 2010. – 634 s.
- Martinenko M.M., Ignat'eva I.A. Strategichnii menedzhment: Pidruchnik. – K.: Karavela, 2006. – 320 s.
- Sbornik: Texniko-ekonomicheskie pokazateli gornodobyvayuschix predpriyatii Ukrainy v 2009-2010 gg. Krivoi Rog: GP «NIGRI», 2011- 305 s.
- Xei D., Morris D. Teoriya organizacii promyshlennosti: V 2t. / Per. s angl. pod red. A.G. Sluckogo. SPb: Ekonomicheskaya shkola, 1999. T 1 384 s; T 2 592 s.
- Xorol'skii V.P., Xorol'skaya E.V., Kadackaya S.I. Prognozirovanie social'noi otvetstvennosti menedzhmenta v period perexodnoi ekonomiki //Aktual'ni problemi duxovnosti: Zbirnik naukovix materialiv. Vipusk 1 K.; Krivii Rig; 1997. – S 151-156.
- Xorol's'kii V.P., Curkan M.L. Upravlinnya personalom korporativnix pidpriemstv girnicho-metallurgijnogo kompleksu. V.P. Xorol's'kii, M.L. Curkan// Pid redak. V.P. Xorol's'kogo. – Dnipropetrovs'k: «Nauka i osvita», 2008 – 339 s.

Стаття надійшла до редакції 19.06.2013 р.

ТОВ "ДКС Центр"